

Hur kan man skapa en trygg anknytning?

Barn med Npf-diagnosers anknytning till föräldrar och skola

.....
Fördjupningsarbete
Socialpedagogutbildningen VT22
Författare: Fatima Alraee
Handledare: Alexander Platon
.....

1. Inledning

1.1 Bakgrund

I detta arbete kommer jag att skriva om olika NPF diagnoser kopplat till anknytningsteorin. Npf är en förkortning för neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som innehåller flera olika diagnoser. Bland dessa diagnoser är Autism, ADHD, OCD, ADD och språkstörningar några exempel. Npf leder till olika svårigheter för individen, eftersom individens hjärna fungerar på ett avvikande sätt.

Autism spektrum tillstånd, eller AST, är en störning som drabbar allt fler människor. Enkelt uttryckt har barn med autism svårt att förstå symboler, precis som man kan ha svårt att höra eller se. De har också språkproblem. Personer med AST har svårt att förstå kroppsspråk eller ironi, kommunikationen med dessa barn bör vara så tydlig som möjligt. På grund av nedsatt social förmåga så har barn med autism en tendens av att spendera mer tid ensamma, till skillnad från barn utan autism.

De typiska symtomen på AST är: en djup beröringslöshet, tvångsmässiga rutiner, ett bra mekaniskt minne, ett eftertänksamt utseende och även ett språk utan kommunikativ avsikt. Överkänslighet för sensoriska effekter samt goda färdigheter i att hantera föremål är också exempel på vanligt förekommande egenskaper hos människor med AST (Attention 2022).

Barn med autism är ofta frånvarande i den sociala interaktionen. De söker väldigt sällan kontakt med andra barn, för att leka eller liknande. De söker inte heller vård hos vuxna och reagerar annorlunda på andras känslor. Ett barn med autism är också väldigt återhållsamt i sina vanor, de kräver en fast planering varje dag, om det blir för mycket förändring kan det bli det rörigt och det kan förstöra deras dag vilket i sin tur leder till konflikter (Spsm 2022).

ADHD kännetecknas av kärnsymtomen: Svårighet med uppmärksamhet, svårt med impulskontroll och överaktivitet. Personen ifråga behöver inte ha symtom inom alla tre områden. Däremot har individer med ADHD i första hand svårt att koncentrera sig, skapa överblick och struktur samt planera och genomföra aktiviteter. Det kan bl.a. vara svårt att sitta still, vänta på tur, följa de sociala spelreglerna, slutföra sina uppgifter, komma ihåg möten och kontrollera sina känslor. Dessa svårigheter kan orsaka problem för personer med ADHD inom många områden i livet i skolan, i utbildningen, på jobbet och i relation till familjer, partner och vänner. Det kan vara svårt att få en normal vardag att fungera.

ADHD kan ha flera orsaker, framförallt ärftlighet och ofta ser man flera personer med ADHD inom samma familj. Men även andra faktorer såsom effekter på barnets hjärna före, under eller efter födseln samt för tidig födsel och låg födelsevikt. Miljön kan också ha en viss påverkan, oftast i form av att förmildra eller förvärra själva diagnosen (Spsm 2022).

Språkstörning är en funktionsnedsättning som leder till svårigheter att förstå språk samt prata. Personer med språkstörning har begränsat ordförråd och nedsatt meningsförståelse som leder till problem i vardagen som t.ex att vara social eller ta in information. Dessa svårigheter kan fortgå in i vuxen ålder men även kvarstå. De typiska symptomen på språkstörningar är långsam språkutveckling. Barn har oftast svårt vad gäller grammatik samt kombination av språkljud och språkmelodi jämfört med jämnåriga (Hjärnfonden 2022).

OCD är en störning som drabbar många barn, ungdomar och vuxna varje år. Man känner ett tvång till att göra vissa "oväsentliga" saker. Obsessive Compulsive Disorder (OCD) kan leda till ett oroligt liv, men de som lär sig leva med det känner att de äntligen har uppnått det goda livet (Internetmedicin 2022).

De flesta av oss har hört om de välkända tvångstankarna och handlingarna. Människor som oroar sig för bakterier och tvättar händerna eller städar hela tiden eller trampar på linjerna mellan plattorna. Tvången kan även bestå av aggressiva eller sexuella tvångstankar.

De flesta med OCD vet mycket väl att deras tvångstankar och tvångshandlingar är överdrivna och orimliga. Men när de är mitt i en OCD-utlösande situation känns tvångstanken realistisk och tvångshandlingarna nödvändiga. En liten del av dem med OCD är dock övertygade om att deras tvångstankar är realistiska och att åtgärderna är nödvändiga. De har svårt att avgöra om deras tvångstankar är överdrivna eller inte. Många med OCD är inte medvetna om att de har OCD utan tror att det är ett defekt eller att de bara måste "komma över" tanken. Samtidigt skäms många OCD-drabbade över sina symptom och ovilliga att berätta om dem för andra. Det gör att många personer med OCD inte får hjälp (Internetmedicin 2022).

Det dessa diagnoser har gemensamt är att de är en neuropsykiatrisk störning hos individen. I grunden handlar det om att lägga fokus på individens behov så att barnet känner sig förstådd i det dagliga bemötandet. Med detta menas att det finns vissa strukturer och ramar som bidrar till att underlätta vardagen för dem. Dvs. att man möter barnet där det är, och att det inte sker några impulsiva förändringar i deras vardag, och vill man att en förändring ska ske måste det ske genom en längre varaktig förberedelseperiod.

Det är viktigt att du startar processen med att göra familjen och barnets nätverk medvetna om att detta är en NPF-diagnos. Detta innebär hjälp med det psykiska mående, för att befästa psykisk stabilitet. Gemensamt för NPF är att man hjälper en familj/nätverk som helhet utifrån bemötandet av barn med NPF-diagnoser (Socialstyrelsen 2022).

Några av dessa gemensamma drag som kan vara är att det finns en funktionsnedsättning i barnets kognitiva förmåga och beteende. Dvs. handlingen och tänkandet, hur man gör saker och när man gör dem. Ska man ändra på barnens struktur så måste det ske genom en plan som presenteras med god framförhållning, eftersom de inte klarar av plötsliga ändringar. Personer med NPF har oftast problem med att kunna koncentrera sig och ha överblick över saker och ting, samt delta i nya aktiviteter. De har också ofta rastlöshet i kroppen och kan

inte kontrollera sina tankar eller handlingar, och agerar oftast utan att tänka på vad det kan kosta, vilket gör det svårt för dem att komma in i ett socialt nätverk (Socialstyrelsen 2022).

Anknytningsteorin

Utifrån anknytningsteorin av den brittiske psykologen John Bowlby (1907-1990) får vi en förståelse för hur viktigt det är för barn att ha en anknytningsperson under uppväxten. Bowlby, som var en psykiater samt psykoanalytiker, menade att det är avgörande för barnets utveckling att det får en trygg anknytning till föräldrarna/vårdarna. Barnets möjligheter att ingå relationer med andra beror på vilken anknytning den har till vårdgivaren (Karlsson 2019, 319-321).

Småbarn har en tendens av att skrika efter sin vårdnadshavare, Bowlby menar att det handlar om överlevnadsinstinkt. Detta beskriver Bowlby som barnets anknytningsbeteende, ett beteende hos barnet där de uppnår eller upprätthåller nära kontakt med sina nära vårdnadshavare. Detta bidrar till att förse barnet med en trygghet där barnet vet att vårdgivarna finns tillgängliga och är redo att svara på dess signaler och reaktioner (Karlsson 2019, 319-321).

Anknytning är essentiellt för människor. Detta eftersom människan är en social varelse som i sin natur är beroende av sammanhang. Dessa sociala sammanhang kan man finna hos familj, vänner, kollegor osv. Anknytning är även viktig för att kunna förlita sig på sin omgivning och känna trygghet i deras närvaro. Har man däremot en osäker anknytning så vågar man sig på mindre. Man utforskar inte omvärlden lika mycket och kan känna känslor som ångest och oro. Exempelvis så blir barn med otrygg-anknytning inte påverkade när mamman lämnar ett rum där barnet leker (Karlsson 2019, 322-323).

Otrygg anknytning kan leda till en form av övergivenhetsdepression eftersom barnet i princip har övergivits på ett känslomässigt plan och inte har mötts av ett kompetent omsorgsbeteende. Barnet ses och valideras inte i sina behov och behöver därför utveckla ett beteende där den måste vända upp eller ner på sitt anknytningsbeteende. Det finns alltså en risk att barnet utvecklar ett "falskt jag", en personlig överlevnadsstrategi som syftar till att skydda den från de outhärdliga känslorna av att vara fel och inte värd att älska och ta hand om. De osäkra barnens självskyddsstrategier har alltså det övergripande syftet att behålla övergivenhetsdepressionen på distans och upprätthålla anknytningsrelationen oavsett var otillräckligt det kan vara. Osäker anknytning är resultatet av brist i omsorgen (Ibid 2022).

Barn med ambivalent anknytning har typiskt sett vuxit upp med en inkonsekvent och oförutsägbart föräldrabeteende där föräldrarna mest har varit mer upptagen av egna inre, oroliga tillstånd än vad barnet behöver. Barnet har alltså

aldrig riktigt kunnat förutse om dess behov av komfort och stimulans skulle kunna mötas eller inte – och på vilket sätt. Barn med ambivalent anknytning är därför ett oroligt och nervöst barn. Ainsworths studier visar att barn med ambivalent anknytning vanligtvis möts av ett nyckfullt och oförutsägbart beteende; ibland är mamman tillgänglig och kan erbjuda närhet och omsorg, men mest är det som att mamman inte är mentalt och känslomässigt närvarande, även om hon är fysiskt närvarande. En mamma, som är upptagen av sig själv har inte mycket att erbjuda ett spädbarn (Karlsson 2019, 322-323).

1.2 Syfte

Syftet med mitt arbete är att påvisa vikten av samspel mellan vuxna och barn i olika sociala miljöer, såsom skola eller hemmet. Även vikten av inflytandet, för barn med svårigheter. I mina perspektiv kommer jag att berätta om två olika metoder som kan användas när man jobbar med barn som har npf diagnoser, vilket ska främja relationsskapande mellan vuxna och barnen. Dessa metoder ska vara ett verktyg för verksamma som jobbar med barn, för att dessa barn ska i största möjliga utsträckning också få känna trygghet, bekräftelse och lyhördhet.

1.3 Frågeställning

Hur kan man skapa en trygg anknytning för barn med npf-diagnoser?

2. Perspektiv I

ICDP

År 1985 utvecklade Karsten Rukman Hundeide och Henning Rye, ICDP, som är ett teoretiskt och evidensbaserat program som fokuserar på att forma en interaktion mellan barn och vuxna. Tanken bygger på att det bästa sättet att hjälpa ett barn är att stärka barnet i sin hemmiljö, i det här fallet är det föräldrarna (ICDP 2022).

Karsten och Rye skapade detta program främst för internationellt hjälparbete. I Norge har man valt att ta in det i det nationella föräldravägledningsprogrammet, där har det visat sig ha en positiv påverkan vad gäller integration. WHO har också valt att använda detta program, eftersom ICDP behandlar områden kring barn med hög psykosocial risk (ICDP 2022).

ICDP-programmet består av tre sensibiliserings principer och åtta riktlinjer som utgör grunden för ett gott samarbete. Dessa åtta riktlinjer är i princip en del av de tre dialog-faserna. Kombinationen av dessa två är själva kärnan i detta program. ICDP-programmet är dessutom i ständig utveckling, eftersom den inte enbart fokuserar på samspelet mellan vuxna och barn (ICDP 2022).

I Sverige används ICDP inom olika områden, t.ex. använder Dagvårdare, pedagoger, lärare, psykologer, hälso sköterskor, och social- och hälsovårdare programmet (ICDP 2022).

DE TRE DIALOGERNA

En trygg anknytning kan skapas genom användandet av tre dialoger som ICDP har. Dessa tre dialoger är:

- 1. I den känslomässiga dialogen** är det empati, acceptans och positiv uppmärksamhet som skapar en god relation mellan barnet och anknytningspersonen, som vidare leder till bra förutsättning för barnets självkänsla.
- 2. I den meningsskapande dialogen** uppmärksammar, engagerar sig i och utforskar barnet världen tillsammans med anknytningspersonen. Genom lek, förklaringar, och kvalitet i vardagssituationer ger det barnet förståelse och delaktighet.
- 3. I den tredje dialogen** är stöd, uppmuntran och ramar som bidrar till självständighet och sociala förmågor. Det i sin tur sätter gränser på ett positivt sätt för att hjälpa barnet (Hundeide 2006, 34).

Dialogerna kan i sin tur delas in i 8 olika teman för att göra det mer konkret hur man ska agera. Dessa olika teman är beskrivna nedan:

- 1. Visa glädje för barnet:** det kan vara att du möter barnet med ett leende, glädje och entusiasm.
- 2. Se barnets initiativ – justera:** se vad barnet är glad för och visa intresse för det.
- 3. Bjud in barnet att interagera, lyssna och svara:** du kan fråga nyfiket om vad barnet tycker är intressant så det ger dig svar och du visar intresse.
- 4. Ge barnet ett erkännande:** Att man accepterar barnets intresse och erkänner dess närvaro.
- 5. Fånga upp barnets intresset så får ni ett gemensamt intresse:** det kan till exempel vara om barnet älskar fotboll och har en viss fotbollslag då kan ni prata om fotbollslaget. på så sätt finns en gemensam nämnare mellan båda parter.
- 6. Behåll barnets uppmärksamhet visa entusiasm och känslor:** det kan till exempel vara att du har tyckt det är intressant med fotboll, och här kan det vara så att du börjar använda fotbollen som spelare till din fördel. Du kan prata om olika lag och spelare.
- 7. Vik upp barnets upplevelse:** här kan det till exempel vara att fråga nyfiket vem barnet gillar i respektive lag och respektive spelare.
- 8. Skapa ramverket, ta barnet i hand:** det kan till exempel vara att du vägleder barnet steg för steg i dess kommande väg i livet (Hundeide 2006, 34-64).

Dessa teman funkar som riktlinjer för att berika de vuxna som jobbar inom människovårdande yrken beträffande barn med npf. På så sätt främjar man anknytning och trygghet för de barn och individer som saknar det.

3. Perspektiv II

MI (motiverande samtal) är en evidensbaserad samtalsmetod vars syfte är att underlätta för en klient att gå genom en förändringsprocess. Denna metod går att använda inom exempelvis socialtjänsten, kriminalvården, psykiatri och skola. Metoden utvecklades av psykologerna William Miller och Stephen Rollnick under 1900-talet. Syftet med metoden är rådgivning och behandling samt att underlätta förändringsprocesser.

I denna metod är det individens känslor och tankar som blir satt i fokus. Man kartlägger individen för att sedan upprätta en plan, som individen själv kommer fram till under samtalet (Socialstyrelsen 2020).

Barn med sociala svårigheter och diagnoser som är i behov av förändring i deras rutiner och tankar kan ha nytta av att genomgå MI. Denna metoden främjar förändring av rutiner och levnadssätt för ett hållbart långsiktigt liv. Metoden har visat sig vara väldigt framgångsrik och används av flera myndigheter. Exempelvis kriminalvården, skolan och socialstyrelsen. Det som är avgörande för metoden är att kunna motivera barnen/ ungdomen att själv lägga ner tid och fokus samt ha motivationen för att kunna genomgå en beteendeförändring. Barn är i behov av någon de kan kommunicera och samtala med, detta är precis vad modellen erbjuder (Socialstyrelsen 2020).

En av de viktigaste principerna som modellen bygger på är empati, reflektion samt lyhördhet inför individens tankar och känslor. Ifall det skulle visa sig att individen inte är villig att samarbeta och förändra sitt beteende är det ytterst viktigt att inte argumentera emot utan istället förstå orsakerna till det. På engelska benämns det som roll with resistance. Vidare bygger metoden på att stärka klientens tro på sig själv (Miller, Rollnick 2022, 31-32).

Arbetsmodellen består av fyra faser:

1. **Engagera**
2. **Fokusera**
3. **Framkalla**
4. **Planera**

Engagera handlar om att skapa en relation med klienter som bygger på tillit och förtroende. **Fokusera** handlar om att precisera och identifiera fokusområdet, dvs vad är det vi skall prata om. **Framkalla** handlar om att nå ut och förstå individens tankar, skäl, idéer samt hur hög motivation graden är för en beteendeförändring. **Planera** handlar om att planera tillsammans, dvs hur vill barnen gå vidare samt att kunna erbjuda insatser och råd på sitt egen villkor (Miller, Rollnick 2022, 42-50).

Sammanfattningsvis bygger metoden på att behandlaren hjälper klienten att skapa en förståelse av sina avvikande beteende samt att kunna stärka sin förmåga till att fatta avgörande beslut och en vilja för att genomgå en förändringsprocess (Miller, Rollnick 2022, 42-50).

En annan modell för MI kallas **BÖRS**. **BÖRS** är en samtalsteknik som står för:

1. **Bekräftelse**- att rosa för att engagera klienten, för att fortsätta i samtalen. det gör man tex vid att tacka för att dela med sig, samt att visa intresse med kroppsspråk och små ord
2. **Öppna frågor**- som inte går att besvara med ja eller nej tex hur?... på vilket sätt ?... osv.
3. **Reflektera**- det gör man vid att repetera det klienten har sagt det kallas också för enkelt spegling. inom reflektera finns det också komplex spegling det är det som sägs och inte sägs mellan raderna. tex att man lägger till en mening av det som klienten har sagt. till slut är det
4. **Summera**- det där man sammanfattning av min uppfattning av det som sägs i samtalen (Miller, Rollnick 2022, 84-89).

4. Diskussion och slutsats

Det är mycket viktigt att en socialpedagog som befinner sig i en miljö med barn som har npf kan hitta en balans mellan alla involverade parter. Därför är kommunikation väldigt viktigt. Två vanligt förekommande metoder som används inom just detta området är MI och ICDP. I praktiken innebär detta att socialpedagoger behöver uppmärksamma vikten av att ha ett förtroende och goda relationer till föräldrarna. Detta bidrar till ömsesidig relation som underlättar för barnet att få rätt hjälp både i hem och skola. Skulle det exempelvis uppstå avvikelser så blir det lättare att identifiera dem genom ständig öppen kommunikation.

Jag har under mina två praktikperioder uppmärksammat att flera föräldrar ansåg sig inte ha insyn i deras barns skolgång. En orsak till detta är bristen på kommunikation mellan personal och föräldrar gällande deras barn. Det är viktigt att blivande socialpedagoger möter de olika människorna där de är. En individ har alltid rätt till autonomi, vi är verktygen som ska underlätta deras väg till sina mål.

Det finns även en del föräldrar som har svårt att acceptera det faktum att deras barn har en npf-diagnos. Delvis beror det på skammen många känner inför vad andra "normativa" föräldrar kommer tycka om en, men även avsaknaden av kunskap och hjälpmedel kring npf. Därför är det viktigt att vi, som socialpedagoger, hjälper föräldrarna att förstå vad npf är för något och att det inte är något att vara rädd för.

Det är vår roll att vi också förser föräldrarna med trygghet. Med detta menas att vi måste acceptera varje enskild individ som unik, och arbeta med deras olikheter och hjälpa dem på rätt väg genom att förstå vad npf är för något.

Därav behövs transparens samt ärlighet bland alla involverade aktörer vad berör barnet.

Bland annat genom att information förs vidare, då denna information bidrar till att utveckla barnet på bästa möjliga sätt.

MI och ICDP-metoden kombinerat kan bidra med kunskap till yrkesverksamma som lärare, behandlare eller socialsekreterare. Dessa metoder det upplyser även föräldrar om hur de ska kunna hantera olika situationer med sina barn, utifrån tydlighet och kommunikation.

Slutsats:

I detta fallet kan en socialpedagog använda sig av både MI-samtalen och ICDP när hen jobbar med barn, vilket bidrar till fler verktyg för att kunna skapa en bättre arbetsmiljö. Det handlar om att ha en balans mellan de två då dessa två individer ska ingå i en allians som eftersträvar gemensamma mål. Detta uppnås genom ett samspel som bidrar till att skapa en trygg atmosfär för både barnet och den vuxna. Som jag tidigare har beskrivit i mitt arbete handlar ICDP om att fokusera på denna interaktion, och MI-samtalen handlar om barnet som kommer i centrum. När detta lyfts fram är det viktigt att fokusera på alla de moment som bidrar till att bilda den trygga ramen för båda parter.

Barn med npf kan vara väldigt krävande för sina föräldrar, detta eftersom deras rutiner, tankar och levnadssätt särskiljer sig från det normativa. Således kan detta vara orsak till att dessa barn inte har samma möjligheter som andra barn när det kommer till en trygg anknytning med sina föräldrar. Därför behöver dessa föräldrar förse med rätt verktyg för att kunna bemöta sina barns svårigheter. Med hjälp av ICDP kan föräldrar guida barnen i en trygg anknytningsstil och på det sättet göra barnen till trygga individer.

Sammanfattningsvis blir en socialpedagogs jobb i detta sammanhang att observera alla dessa små element samt använda sig av MI och ICDP. På så sätt stimulerar man barnets utveckling, kreativitet och bekräftelse. Ett barn som känner sig bekräftad, hörd och sedd är ett barn som finner trygghet i att vara sig själv, men även bland andra i sin omgivning. Att finnas som stöd, genom skapandet av trygghet och regelbunden kommunikation förstärker barnet med npf i sig själv, men även i sitt samspel med sin omgivning. På så sätt kan barn med npf få det bästa av två världar, kompetenta föräldrar i sitt privatliv och professionella socialpedagoger under sin skolgång.

5. Referenslista

Internet

Attention, 2022, Neuropsykiatriska funktionsvariationer(Npf) - Inhämtad 2022.01.15 kl 18.00

<https://attention.se/npf/>

Hjärnfonden, 2022,språkstörning-Inhämtad 2022.01.20 kl 21.30

<https://www.hjarnfonden.se/om-hjarnan/diagnoser/sprakstorning/> -

Internetmedicin.se, 2022, behandlingsoversikter, tvangssyndrom-ocd - Inhämtad 2022.02.28 kl 22.00

<https://www.internetmedicin.se/behandlingsoversikter/psykiatri/tvangssyndrom-ocd/> -

ICDP, om vägledande samspel- inhämtad 2022.01.16 kl 13.00

<https://www.icdp.se/stiftelsen-icdp/om-vagledande-samspel/>

ICDP, ursprung-Inhämtad 2022.01.17 kl 16.00

<https://www.icdp.se/wp-content/uploads/2021/11/1.ICDPs-ursprung-v%C3%A4rdegrund-och-spridning.pdf>

Socialstyrelsen, evidensbaserat praktik, MI- motiverande samtal - Inhämtad 2022.månad,dag kl

<https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/mi-motiverande-samtal/>

Spsm funktionsnedsättningar neuropsykiatriska-funktionsnedsättningar-npf autismspektrum ast- Inhämtad 2022.02. 10 kl 13.00

<https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/neuropsykiatriska-funktionsnedsattningar-npf/autismspektrum--tillstand-ast/>

Spsm funktionsnedsättningar neuropsykiatriska-funktionsnedsättningar-npf Inhämtad 2022.02.12 kl 11.00

<https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/neuropsykiatriska-funktionsnedsattningar-npf/adhd/>

Litteratur

Engdahl, Oskar; Lindgren, Sven-Åke. 2021. *Varför begår människor brott? Samhälls- och beteendevetenskapliga svar på kriminologins grundfråga*. 1:4. Uppl. Lund. Studentlitteratur AB

William R. Miller, Stephen Rollnick. *Motiverande samtal att hjälpa människor till förändring* 3.uppl

Karsten Hundeide, vägledande samspel I praktiken